

СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ

П.о. – полевая опись

Л. – лист

Кантактная этнаграфічная зона: рэгіён «Літвінскае прадпалессе»

П.Ю. Булаты

fotogrof_ne@mail.ru

(Мінск, Беларусь)

Этнічная гісторыя засялення тэрыторыі сучаснай Беларусі заўсёды прыцягвала ўвагу розных даследчыкаў. Нягледзячы на розныя падыходы да гэтай праблемы, варта адзначыць, што тэрыторыя Беларусі была месцам сутыкнення розных этнічных груп [1]. Можна меркаваць, што прыкладна да канца V стагоддзя нашай эры этнічны склад Беларусі ў поўнай ступені абнавіўся. На поўначы тэрыторыі рассяліліся балцкія плямёны, а на паўднёвым захадзе – славянскія. Наступны перыяд (ранняе сярэднявечча) характарызуецца паўсюдным рассяленнем славян і фарміраваннем усходнеславянскіх этнічных супольнасцяў. Менавіта яны склаліся ў выніку змешвання славян і балтаў. Этнічная тэрыторыя сучаснай Беларусі сфарміравалася ў познім сярэднявеччы. У гэты перыяд у склад беларускага этнасу ўліліся асобныя групы заходнеславянскага (польскага), балтскага (латыголы, прусы, яцвягі, жамойты і інш.) і цюркскага (татарскага) насельніцтва [2].

Апроч розных падыходаў да этнічнай гісторыі Беларусі існуюць і разнастайныя падыходы да этнаграфічнага раянавання. Аднак у класічным раянаванні (гісторыка-этнаграфічныя раёны В. С. Цітова, А.А. Смоліча, А. Г. Манакова і інш [3]) не надаецца асаблівай увагі так званым кантактным зонам – тэрыторыям, якія знаходзяцца на скрыжаванні розных этнаграфічных раёнаў.

Менавіта такой кантактнай зонай з'яўляецца рэгіён Літвінскае прадпалессе. Генезіс дадзенага тэрміна можна растлумачыць наступным чынам: літвінскі – частка гістарычнай Літвы [4], прадпалессе – рэгіён знаходзіцца перад Палессем (у адпаведнасці з

моўнымі нормамі, даданне да назоўніка, прыстаўкі прад- ўтварае розныя часціны мовы са значэннем становішча перад чым-небудзь альбо, наперадзе чаго-небудзь).

Тэрытарыяльна рэгіён знаходзіцца на паўночным усходзе Брэсцкай і паўднёвым захадзе Мінскай, паўднёвым усходзе Гродзенскай вобласці, у міжрэччы Шчары і Нёмана, уключаючы ў сябе наступныя сучасныя адміністрацыйныя раёны: Ляхавіцкі, Баранавіцкі, Нясвіжскі, Клецкі, Капыльскі і часткі Стаўбцоўскага і Слонімскага.

Перш за ўсё, Літвінскае прадпалесе гэта тэрыторыя, якая з'яўлялася памежнай паміж рассяленнем двух народаў – балтаў (плямёны Літвы і ятвягаў) і славян (дрыгавічы), з'яўляючыся тэрыторыяй іх кампактнага пражывання. Рэгіён Літвінскае прадпалесе з'яўляўся таксама плацдармам змешвання культур і ў больш позні час. У сярэднявеччы і «Новы час» у рэгіёне адбываўся сінтэз літвінскай (старабеларускай) і польскай культуры, які адбываўся пад уплывам самабытнай культуры Палесся. Польская культура ў рэгіён, як і на тэрыторыю Беларусі ў цэлым, прасочвалася праз каталіцкі касцёл і польскую школу, а таксама, разам з агульнай заходнееўрапейскай культурай, якая, перш чым патрапіць на землі Вялікага Княства Літоўскага, праходзіла праз Польшчу, прымаючы да сябе асаблівасці гэтага краю. Немалы ўплыў на рэгіён аказала і пражыванне ў ім прадстаўнікоў розных культур іншых нацыянальнасцяў і канфесій. Перш за ўсё, дадзеную тэрыторыю для свайго пражывання выбралі габрэі. Ва ўсіх прадпалескіх гарадах і мястэчках габрэі былі дамінуючай нацыяй. Значнай нацыянальнай групай у рэгіёне з'яўляліся татары, частка якіх рассяліліся ў рэгіёне ў часы вялікага князя Вітаўта, а іншая частка асела пасля паразы крымскіх татараў пад горадам Клецкім ў 1506 годзе. Пражывалі ў рэгіёне і цыганы, цэнтрам якіх з'яўлялася мястэчка Мір.

Акрамя сінтэзу нацыянальнага, Літвінскае прадпалесе з'яўляецца сінтэзам рэлігійным. Перш за ўсё, гэта адлюстравана ў архітэктурных помніках. У старажытных прадпалескіх гарадах знаходзіліся святыні шмат якіх рэлігій і канфесій: уніяцкія, праваслаўныя, каталіцкія, пратэстанцкія, іўдзейскія, магаметанскія храмы.

Адметнай рысай рэгіёну з'яўляецца мова, на якой размаўляе насельніцтва. Выкарыстоўваючы класіфікацыю беларускай мовы, вынікае, што мова рэгіёну належыць да Паўднёва-Заходняга дыялекту Гродзенска-Баранавіцкай групы гаворак, пры ўплыве Слуцкай групы гаворак пад уплывам польскай моўнай культуры і дыялекту палешукоў [5].

Унікальныя асаблівасці рэгіёну Літвінскае прадпалессе былі выяўлены падчас праведзенай у летні перыяд 2013 году экспедыцыі, калі вывучаліся народныя традыцыі, фальклор, побыт, помнікі нацыянальнай спадчыны: храмы і манастыры, помнікі драўлянага народнага дойлідства, палацы і сядзібы, былыя яўрэйскія мястэчк, а таксама месцы, звязаныя з гістарычнымі падзеямі і дзеячамі культуры.

Зыходзячы з вышэй сказанага, можна падсумаваць, што кантактныя зоны, якія знаходзяцца на стыку пазначаных раней тэрыторый, маюць свае характэрныя асаблівасці, ўтвараючы асобныя рэгіёны.

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Загорульский, Э. М. Древняя история Белоруссии. Очерки этнической истории и материальной культуры до IX в. / Э. М. Загорульский. – Минск: БГУ, 1977.
2. Яротов, А. Е. Топонимика Беларуси: курс лекций / А. Е. Яротов. – Минск: БГУ, 2011. – 5 с.
3. Культурно-географические регионы Республики Беларусь [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.smalensk.org/?p=330> – Дата доступа: 21.10. 2013.
4. Ермаловіч М. Беларуская дзяржава Вялікае Княства Літоўскае / М. Ермаловіч. – Мінск: Беллітфонд, 2003.
5. Этнаграфія Беларусі. Мінск: Беларуская савецкая энцыклапедыя, 1989.